

Лев Гула

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету "Львівська політехніка",
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права і процесу
lev_lviv@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ПРОТИДІЇ ЗАКОННІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

© Гула Л., 2018

Досліджено способи вчинення протидії законній господарській діяльності. Визначено джерела інформації про факти підготовки чи вчинення протидії законній господарській діяльності. Класифіковано осіб які готують та вчиняють протидію законній господарській діяльності. Розроблено алгоритм дій при отриманні повідомлень про вимоги припинення законної господарської діяльності, її обмеження, про обов'язкове укладення угоди, а також вимоги, супроводжені погрозою вчинення тяжкого злочину проти підприємця.

Ключові слова: господарська діяльність; протидія; способи вчинення; припинити діяльність; обмежити діяльність; угода; виявлення протидії; документи; особи.

Лев Гула

ОСОБЕННОСТИ ВЫЯВЛЕНИЯ ПРИЗНАКОВ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ЗАКОННОЙ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: ПРИКЛАДНОЙ АСПЕКТ

В статье исследуются способы совершения противодействия законной хозяйственной деятельности. Определены источники информации о фактах подготовки или совершения противодействия законной хозяйственной деятельности. Автором классифицированы лица, которые готовят и совершают противодействие законной хозяйственной деятельности. Разработан алгоритм действий при получении сообщений о требованиях прекращения законной хозяйственной деятельности, ограничения законной хозяйственной деятельности, об обязательном заключении соглашения, а также требованиях, сопровождающихся угрозой совершения тяжелого преступления против предпринимателя.

Ключевые слова: хозяйственная деятельность; противодействие; способы совершения; прекратить деятельность; ограничить деятельность; соглашение; выявление противодействия; документы; лица.

FEATURES OF EXPOSURE OF SIGNS OF COUNTERACTION OF LEGAL ECONOMIC ACTIVITY: THE APPLIED ASPECT

The methods of feasance counteraction legal economic activity are investigated in the article. Information generators are certain about the facts of preparation or feasance of counteraction of legal economic activity. An author is classify persons that prepare and accomplish counteraction of legal economic activity. The algorithm of actions is worked out at receiving message about the requirements of stopping of legal economic activity, limitations legal economic, about the obligatory conclusion of treaty, and also requirements accompaniment by the threat of commission of grave crime against a businessman.

Key words: economic activity; counteraction; methods of feasance; to stop activity; to limit activity; agreement; exposure of counteraction; documents; persons.

Постановка проблеми. Дослідженнями встановлено, що злочини за ст. 206 КК України (протидія законній господарській діяльності) становлять високий відсоток латентності. Це підтверджують статистичні дані, в рік трапляється до 120 злочинів цієї категорії [1], а згортають підприємницьку діяльність більше 1000 суб'єктів. Однією із причин є наявність в Україні олігархічних об'єднань, які посилюють свої позиції через монополізацію підприємництва. Для здійснення ефективного виявлення протидії законній господарській діяльності необхідно удосконалювати організаційно-тактичні моделі із забезпечення виявлення фактів та осіб, які вчиняють зазначені злочини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виявлення ознак протидії законній господарській здійснювали С. І. Ніколаюк, О. П. Снігер'єв, Т. Г. Утмелідзе, В. П. Цильвік та ін. Однак, у переважній більшості праць основні підходи до виявлення протидії законній господарській діяльності висвітлювалися у загальних рисах, виключно на основі ознайомлення з інформацією, яка надходить від контролюючих органів, та без дослідження відповідних документів і виявлення осіб, які вчиняють зазначені злочини.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних способів вчинення протидії законній господарській діяльності, охарактеризувати осіб, які вчиняють таку протидію та окреслити алгоритм дій співробітників правоохоронних органів щодо виявлення таких злочинів, що є доцільним і можливим до запровадження в практичну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Кримінальний кодекс України (ст. 206) визначає протидію законній господарській діяльності, як припинення господарської діяльності, обмеження господарської діяльності, укладення угоди чи невиконання укладеної угоди, що може заподіяти матеріальну шкоду [2, с. 473].

Виявлення інформації про злочини здійснюють оперативні співробітники та контролюючі органи [3, с. 86].

У разі надходження повідомлень про вимоги припинення законної господарської діяльності необхідно з'ясувати: а) коли і хто (вперше) пред'явив вимогу припинити господарську діяльність; б) скільки разів висувалися вимоги, в якій формі (письмово, усно, за допомогою засобів зв'язку тощо); в) який термін призначено для припинення господарської діяльності; г) яке рішення прийнято підприємцем; г) чи звертався підприємець за допомогою (до правоохоронних органів, кримінальних структур); д) чи беруть участь у пред'явленні вимог злочинні угруповання; е) які погрози застосовуються у разі відмови виконати вимогу.

У разі встановлення фактів вимоги щодо обмеження законної господарської діяльності, необхідно з'ясувати: а) коли і хто (вперше) пред'явив вимогу про зменшення випуску товарної продукції та обмеження ведення торгівлі (вид продукції, послуг); б) скільки разів висувалися вимоги, в якій формі (письмово, усно, за допомогою засобів зв'язку тощо); в) в які регіони запропоновано (зобов'язано) поставляти товарну продукцію; г) який вид господарської діяльності необхідно припинити; д) з якими конкретними партнерами необхідно припинити господарську діяльність; е) якими будуть наслідки, якщо не буде обмежена господарська діяльність.

У разі встановлення факту вимоги про обов'язкове укладення угоди, виконання якої може призвести до матеріальної шкоди або обмеження законних прав чи інтересів того, хто займається законною господарською діяльністю, необхідно з'ясувати: а) коли і хто (вперше) пред'явив вимогу укласти не вигідну угоду; б) на який товар чи послуги обов'язкове укладення угод; в) на який товар чи послуги заборонено укладення угод; г) з якими партнерами вимагається обов'язкове укладення угод; д) який вид незаконної передачі управління господарської діяльності; е) на якій території заборонено займатися господарською діяльністю; ж) якими будуть наслідки, якщо не будуть виконані вимоги щодо обов'язкового укладення угоди.

У разі надходження інформації про припинення законної господарської діяльності з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних пошкоджень, насильства, що є небезпечним для життя і здоров'я, або пошкодження чи знищення майна проводять слідчі (розшукові) дії, передбачені при розслідуванні злочинів за ст. 121, 129, 187, 194, КК України.

До слідів зазначених злочинів можна зарахувати документи: їх форму, порядок складання, зміст (час і послідовність). Кримінальний зміст економічної діяльності в господарських, фінансових та інших операціях фіксується саме в них. Ці документи можуть бути в Управлінні державної реєстрації; Державній податковій адміністрації, обласному відділенні Фонду соціального страхування, Головному управлінні статистики, Господарському суді області, дозвільній системі ГУ МВСУ в областях, банківських установах, нотаріусів [4, с. 42].

Специфіка злочинної протидії законній господарській діяльності у тому, що матеріальні носії (у нашому випадку – документи) здебільшого міститимуть сліди приховування злочину, а це означає, що доказова інформація, отримана з них, матиме ймовірний характер, тобто отримає статус непрямого доказу.

Виявлення злочинів, пов'язаних із протидією законній господарській діяльності, зумовлює певні труднощі, оскільки їх учинення розпочинається, як правило, з висунення вимог щодо припинення підприємницької діяльності. Потерпілі намагаються самостійно вирішити питання щодо врегулювання свого бізнесу і не звертаються до правоохоронних органів [5, с. 135].

З метою виявлення фактів протидії законній господарській діяльності щодо обмеження підприємницької діяльності або невиконання договірних зобов'язань оперативним працівникам необхідно перевірити та проаналізувати такі документи:

- 1) банківські виписки. За ними встановлюються безготівкові переведення певних комерційних структур на розрахунковий рахунок підприємства;
- 2) платіжні доручення (на підставі банківських виписок), за якими перераховуються грошові кошти на розрахунковий рахунок підприємства;
- 3) договори щодо постачання товарів, виконання робіт, надання послуг;
- 4) договір (чи мала ця юридична особа господарські зв'язки (виконувала роботу, надавала послуги тощо) з підприємством чи його контрагентом), які вказують на динаміку фінансово-господарських відносин;
- 5) рахунки, прийняті до оплати від різних постачальників, інших контрагентів, з якими не підтримуються постійні господарські зв'язки;
- 6) реєстри бухгалтерського обліку (касова книга, звіти про рух грошових коштів і про фінансові результати, баланс);
- 7) дані первинних документів (прибуткового касового ордера, видаткового касового ордера, журналу реєстрації прибуткових і видаткових касових документів, платіжних доручень, платіжних вимог тощо) [6, с. 60].

Як свідчить практика, ситуації, що виникають внаслідок учинення зазначених злочинів, можна поділити на два основні напрями: перший – оперативні підрозділи отримали інформацію про

діяльність осіб (групи або організованої групи), які спеціалізуються на вчиненні злочинів, пов'язаних із протидією законній господарській діяльності (відповідно, злочинці не обізнані з фактом здійснення щодо них оперативної розробки); другий – потерпілий звернувся із заявою до правоохоронних органів про вчинення щодо нього злочинних дій (відповідно, злочинці можуть бути обізнані про це, і одна з цілей оперативних підрозділів – правильно кваліфікувати дії осіб та здійснювати їхню фіксацію під час оперативного супроводження порушеної кримінальної справи). Відповідно, тактика документування буде різною [6, с. 77].

У процесі дослідження зазначених злочинів встановлено, що спостерігається тенденція до підвищення рівня юридичних та економічних знань у злочинців, їх обізнаності про методи роботи правоохоронних органів, у зв'язку з чим вони вживають заходів щодо приховування злочинної діяльності та гарантування своєї безпеки. Це зумовлює потребу документування дій злочинців у межах оперативно-розшукових справ, що забезпечує комплексне застосування всього арсеналу наявних у розпорядженні оперативно-розшукових заходів і відповідно впливає на якість документування взагалі.

Висновок. Особливості виявлення ознак зазначених злочинів полягають у вчасному отриманні інформації про домінування на споживчому ринку окремих економічних структур, які намагаються встановити монополію на обіг окремих високоприбуткових товарів чи надання послуг. Алгоритм дій з виявлення протидії господарській діяльності полягає у вивченні договірних документів щодо поставок сировини, матеріалів, реалізації готової продукції між підприємницькими суб'єктами чи надання послуг, що вказують про значне, тимчасове погіршення їхнього економічного стану, а також отримання повідомлень щодо конкретних категорій осіб, які можуть вчиняти протиправний тиск на підприємців із вимогою припинити займатися господарською діяльністю чи обмежити її, укласти не вигідну угоду, або не виконувати укладену угоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2013–2016 рр.* Київ: ГПУ, 2017. – 160 с.
2. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України.* / Д. С. Азаров, А. В. Савченко, та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Черрнея. Київ: Юрінком Інтер, – 2017. – 1104 с.
3. Гребельський Д. В. *Некоторые вопросы совершенствования курса “Оперативно-розыскная деятельность органов охраны общественного порядка”.* Труды Ш МООП СССР. Москва, 1967. – № 16. – С. 81–86.
4. Руденко О. О. *Незаконна господарська діяльність: наук.-практ. посіб.* / О. О. Руденко, С. І. Николаюк, Д. Й. Никифорчук. Київ: КНТ, 2008. – 160 с.
5. Віхров О. *Класифікація господарських правовідносин: загальнотеоретичний підхід.* Вісник академії правових наук України. Харків: Академія правових наук. – 2008. – № 4 (55). – С. 134–142.
6. *Відповідальність за протидію законній господарській діяльності: наук.-метод. рекомендації / кер. авт. кол., доц. І. О. Ревак.* Львів: ЛьвДУС, – 2010. – 100 с.

REFERENCES

1. *Edinyi zvit pro kriminalni pravoporushennya za 2013–2016 rr.* [The only report on criminal offenses for 2013–2016]. Kyiv. GPU Publ. – 2017. – 160 p.
2. *Naukovo-praktichnyi komentar Kriminalnogo kodeksu Ukraini.* [Scientific and Practical Commentary of the Criminal Code of Ukraine]. D. S. Azarov. A. V. Savchenko. Ta in. Za zag. red. O. M. Dzhuzhi. A. V. Savchenka. V. V. Cherrneya. Kyiv. Yurinkom Inter Publ. 2017. – 1104 p.
3. Grebelskiy D. V. *Nekotorye voprosy sovershenstvovaniya kursa. Operativno-rozysknaya deyatel'nost organov okhrany obshchestvennogo poryadka.* [Some issues of improving the course Operational-investigative activities of public order protection bodies]. Moscow. Trudy Sh MOOP SSSR Publ. – 1967. – Vol. 16. – pp. 81–86.
4. Rudenko O. O. *Nezakonna gospodarska diyalnist.* [Illegal business activity]. Nauk. prakt. posib. O. O. Rudenko. S. I. Nikolayuk. D. Y. Nikiforchkuk. Kyiv. KNT Publ. – 2008. – 160 p.
5. Vikhrov O. *Klasifikatsiya gospodarskikh pravovidnosin. Zagalnoteoretichnyi pidkhid.* [Classification of economic legal relations: general theoretical approach]. Kharkiv. Visnik akademii pravovikh nauk Ukraini Publ. – 2008. – Vol. 4. – pp. 134–142.
6. *Vidpovidalnist za protidiyu zakonniy gospodarskiy diyalnosti. Nauk. Metod. Rekomendatsii.* [Responsibility for counteracting legitimate economic activity]. Ker. Avt. Kol. Dots. I. O. Revak Lviv. LvDUS Publ. 2010. – 100 p.

Дата надходження: 17.01.2018 р.